

Rozwiązywanie problemów społecznych miasta Jarosławia- 2022 r.

Jarosław, marzec 2023 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Jarosław na lata 2021- 2027, jako dokument kluczowy, do którego bezpośrednio odnosi się niniejsze opracowanie, wskazuje na szereg problemów społecznych, na które należy ukierunkować działania pomocowe. Wymienia wśród nich: bezrobocie, przemoc w rodzinie, alkoholizm, choroby psychiczne, starość a także niezaradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych oraz bezdomność. Reagowanie na wyżej wymienione zjawiska i zapobieganie ich skutkom, to główne zadania, jakie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu.

Każdego roku Dyrektor tut. Jednostki przedkłada Radzie Miasta Jarosławia opracowanie merytoryczne na temat wybranego problemu społecznego, które zawiera omówienie i podsumowanie działań, jakie w danym roku tut. Ośrodek podjął w zakresie rozwiązywania problemu społecznego naszego miasta.

Opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Miejskiej Jarosław za 2022 r. skupia się na zagadnieniach i działaniach, jakie Gmina Miejska Jarosław wraz z tut. Ośrodkiem prowadzą na osób bezdomnych.

Bezdomność jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych i bolesnych problemów współczesnych przemian. Pomimo jego powszechności i rozległości skali występowania, należy do problemów mało rozpoznanych. Bezdomność widać wszędzie, jednak się o niej na ogół nie mówi. Większość informacji dostępnych na temat bezdomności ma raczej charakter informacyjny. Ludzie traktują ten temat jako wstydlivy, przeważnie nie chcą o nim rozmawiać, uważając, że problem ten nie będzie dotyczył ich najbliższych.

Bezdomność kojarzy się najczęściej z ubóstwem i niedbaniem o swój los. Dość często doprowadza do niej cały zespół nakładających się na siebie sił sprawczych, zespół postaw, zachowań determinowanych predyspozycjami osobowościowymi, a także sytuacjami społeczno- gospodarczymi. Dość często tragedie osobiste zapoczątkowują kroki w kierunku bezdomności, np. utrata rodziny, śmierć bliskiej osoby, bez której nie potrafimy normalnie już żyć, względnie jakieś inne traumatyczne przeżycie. Nagminnie zdarza się, że człowiek nie potrafi poprosić o pomoc drugiej osoby, choćby o jedzenie lub możliwość przespania gdziekolwiek. W takiej sytuacji trafia na ulicę i zaczyna walkę o przeżycie.

Bezdomność dotyczy prawie wszystkich krajów świata, Polski a także naszej Gminy. Główne przyczyny bezdomności to przede wszystkim bardzo duże bezrobocie, brak wystarczającej liczby mieszkań, eksmisje mieszkaniowe, brak miejsc w domach opieki społecznej lub w szpitalach dla obłożnie chorych. Niemalą rolę odgrywają również przyczyny patologiczne: alkoholizm, przestępczość, brak opieki ze strony najbliższych, prostytutka czy narkomania. Szerzy się pogląd, że bezdomność to poważny problem społeczny¹, dlatego też należy traktować ją jako jedną z najważniejszych kwestii społecznych.

Określenie bezdomności nastrocza wielu trudności. Można ją rozpatrywać np. jako element sytuacji życiowej konkretnej osoby, względnie jako zjawisko społeczne lub

¹Zob. L. Stankiewicz, *Zrozumieć bezdomność*, Olsztyn 2002, s. 16.

przejaw patologii, a także jako trudny problem społeczny². Według definicji podanej w *Słowniku języka polskiego*, „bezdolnym jest człowiek, który nie ma gdzie mieszkać, opuścił mieszkanie lub jest wygnańcem”³.

Pomoc osobom bezdomnym i przeciwdziałanie bezdomności jest zadaniem państwa polskiego wynikającym z ustawy zasadniczej. Art. 75 Konstytucji RP mówi, iż „władze publiczne prowadzą politykę sprzyjającą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szczególności przeciwdziałają bezdomności, wspierają rozwój budownictwa socjalnego oraz popierają działania obywateli zmierzające do uzyskania własnego mieszkania”. W niniejszym przepisie władze publiczne zobowiązują się do prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb bezdomnym.

Na gruncie ustawy o pomocy społecznej pojęcie osoby bezdomnej zdefiniowane jest w art. 6 pkt 8. ustawy o pomocy społecznej. Zgodnie z tą definicją, „za osobę bezdomną uważa się osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”⁴.

Szczegółowe zasady udzielania pomocy osobom bezdomnym reguluje ustawa o pomocy społecznej, która określa m.in.:

- pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu bezdomności;
- osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona;
- udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego schronienia w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych albo schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi.
- osoba bezdomna może zostać objęta indywidualnym planem wychodzenia z bezdomności, polegającym na wspieraniu osoby bezdomnej w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych, oraz pomocy w uzyskiwaniu zatrudnienia.

Pomoc bezdomnym wynikająca z ustawy o pomocy społecznej należy do zadań własnych gminy. Gminy mogą zlecić wykonanie tych zadań organizacjom pozarządowym. Na terenie Gminy Miejskiej Jarosław są zlokalizowane 2 całodobowe Schroniska:

- **Schronisko dla bezdomnych kobiet**- ul. Jasna 4- prowadzone przez Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta Koło w Jarosławiu;
 - **Schronisko dla bezdomnych mężczyzn**- ul. Sanowa 11- prowadzone przez Fundację Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie” w Jarosławiu.
- które realizują zadania w tym zakresie na terenie miasta Jarosławia.

² *Pedagogika społeczna*, red. T. Pilch, I. Lepalczyk, Warszawa 1995, s. 433.

³ D. Piekut-Brodzka, *O bezdomności i bezdomnych*, Warszawa 2000, s. 27.

⁴ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

W świetle obowiązujących przepisów do udzielenia pomocy osobie bezdomnej zobowiązana jest gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały (art. 101 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej). W przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie oraz w sprawach niecierpiących zwłoki, właściwą miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania albo na ostatnie miejsce zameldowania tej osoby na pobyt stały jest obowiązana do zwrotu wydatków gminie, która przyznała świadczenie w miejscu pobytu. (art. 101 ust. 3, 7 w/w ustawy).

Liczba miejsc, osób objętych schronieniem oraz otrzymana⁵:

lata	Schronisko dla bezdomnych kobiet			Schronisko dla bezdomnych mężczyzn		
	Liczba osób	Liczba miejsc	Wydatki	Liczba osób	Liczba miejsc	Wydatki
2020	35	42	98 492,00	78	88	137 508,93
2021	35	52	98 196,00	78	68	111 085,11
2022	35	42	124 900,00	78	75	146 267,20

Spółeczeństwo jest odpowiedzialne za bezdomność i co do tego nie mam żadnych wątpliwości. Każdy z nas w równej mierze przyczynił się do tego, że ktoś dzisiaj nie ma, co jeść i śpi na ulicy. Głoszone hasła o odpowiedzialności za własne życie albo, że każdy jest kowalem własnego losu, albo, że wystarczy wziąć się do roboty, tylko pogłębiają społeczne bariery. Co trzeba więc zrobić? Musimy zmienić sposób, w jaki postrzegamy ludzi bezdomnych, aby rozwiązać problemy, przez które znaleźli się w takiej sytuacji.

Osoby doświadczające bezdomności są narażeni na wszelkiego rodzaju stereotypy. Większość ze stereotypów o osobach bezdomnych oczywiście opiera się na założeniu, że sami sobie są winni. I bądźmy szczerzy- większość z nas przechodzi obok takich ludzi obojętnie. Nie rozmawia się z nimi i nie pyta ich, co się stało ani dlaczego nie mają gdzie spać. Unikanie osób bezdomnych jest podyktowane nie tylko pogardą, ale i strachem. Bo jednak każdy z nas ma tę świadomość, że w każdej chwili może się zmienić sytuacja osobista lub materialna.

Jednak problem bezdomności jest źle zrozumiany. Przede wszystkim kryją się za tym błędne przekonania. Do tego większość ludzi nie zazna nigdy biedy. Dlatego im się może wydawać, że wolność wyboru i wysiłek pracy wystarcza do utrzymania życia z godnością na poziomie. W większości przypadków bezdomność to problem przejściowy.

Dla większości bezdomność to problem tymczasowy. I tutaj można dalej pociągnąć dyskusję i wnieść podział na osoby bezdomne na ulicy i tych, którzy mogą liczyć na rodzinę albo przyjaciół. Jednak status bezdomności wbrew pozorom ma swoją definicję. To w dużej mierze osoby, którzy w ciągu kilku dni rozwiążą swoje własne problemy mieszkaniowe. Większość z nich przebywa tam przez krótki czas. Niektórzy przechodzą trudny okres i czekają na kolejną albo zaległą wypłatę, podczas gdy inni szybko znajdują przyjaciela lub krewnego, który ich przygarnie.

⁵ Dane MOPS.

U podstaw problemu bezdomności leży uzależnienie lub choroba psychiczna. Jednak w wielu przypadkach te problemy są wynikiem, a nie przyczyną bezdomności. Dla wielu to też jest błędne koło. Często negatywne doświadczenia, kiepski stan psychiczny i bezdomność pogarszają istniejące wcześniej problemy lub tworzą nowe problemy związane ze zdrowiem psychicznym. Lub po prostu ludzie wpadają w uzależnienia. Czasami alkohol lub narkotyki funkcjonują jako mechanizmy radzenia sobie z trudnymi warunkami życia.

Osobom posiadającym dom często wydaje się, że znają wszystkich okolicznych bezdomnych. To przecież "wesole pijaczki". Tu pożartuje, tam popilnuje samochodu za 2 zł. *"Posłuszny, miły, choć niewdzięczny. Jak się mu kupi bułkę, to zaraz wyrzuci ją do śmietnika, bo tak naprawdę chce się tylko nachlać"*- tak brzmią powszechnie obowiązujące stereotypy.

Inny stereotyp to patrzenie na ludzi doświadczających bezdomności jak na osoby nieudolne i niechętne do pracy. Tak naprawdę wszystko, czego potrzebuje osoba bezdomna, to stabilne źródło dochodu. Nic bardziej mylnego. Głodny, brudny i zmęczony psychicznie człowiek nie może pracować. Ale ci, którzy przeżyli na ulicy, nie są leniwi. Wręcz przeciwnie. Bycie bezdomnym to wbrew pozorom ciężka praca i walka o przetrwanie. Przemierzanie miasta, aby zdobyć posiłek, spotkać się z pracownikiem socjalnym, znaleźć miejsce do spania lub szukanie wszystkiego, co da się sprzedać na złom. I najtrudniejsze w tym wszystkim, czyli prośba o pomoc. Trudno stwierdzić w ich przypadku, że nie pracują.

Mimo że oficjalnie liczba bezdomnych w Polsce maleje⁶, to trudno stwierdzić, czy to dzięki zmianie sytuacji osobistej tych ludzi, czy dzięki działalności samorządowej. Ale jest to kwestia debaty nie tylko w Polsce. W każdym kraju na świecie, z kilkoma wyjątkami, problem bezdomności nie jest adresowany prawidłowo, przez co nie jest skutecznie rozwiązywany. Jednak bezdomność nie jest młodym i nowym problemem, jest tak stary, jak ludzkość. Nie wspominając o człowieku pierwotnym.

Jednemu faktowi nie można zaprzeczyć. Jest za mało mieszkań i dostęp do nich jest też utrudniony. Niepewność na rynkach pracy, gospodarka globalna, matki samotnie wychowujące dzieci albo mężczyźni bez rodziny i pracy; różne sytuacje życiowe sprawiły, że coraz więcej osób znajduje się w trudnej sytuacji materialnej. Zmiany społeczne są za szybkie i za dynamiczne i polityka nie nadąża za tymi trendami, aby chronić osoby nimi dotknięte.

Bezdomni są samodzielni w życiu na ulicy i dają sobie radę, jak potrafią. Natomiast wyjście z bezdomności to trudny proces, który przede wszystkim wymaga wsparcia. Jednak ogólne dane pokazują, że nawet 80% ludzi wyciągniętych z bezdomności radzi sobie co najmniej przez kolejne kilka lat. Oczywiście wsparcie socjalne musi być wystarczające. Opieka zdrowotna, jedzenie, dostęp do psychologa i ewentualnie terapii. No i oczywiście czas. Powrót do normalności może zająć kilka długich lat. Nie każdy będzie w stanie się dostosować. Życie na ulicy przyzwyczaja do braku zobowiązań, do wolności i braku ludzi i ich problemów.

⁶ Zob. Raport Najwyższej Izby Kontroli z 2020 r.

Pomoc dla bezdomnych jest na wyciągnięcie ręki. Jednak w zamian ci ludzie muszą się dostosować do reguł i wykazać inicjatywę. Dostępne ośrodki i noclegownie oferują jedzenie, spanie i pomoc, ale mogą być bardzo trudnymi miejscami do życia dla tych ludzi, którzy przez lata koczowali na ulicach. Są to miejsca z wieloma zasadami i przepisami, które mogą być mylące.

Rozwiązanie problemu bezdomności jest bardzo proste. Bezdomność jest spowodowana brakiem dostępu do mieszkań. Rozwiązaniem jest więc zapewnienie domów oraz pomocy tym, którzy o nią poproszą. Wspiera się samotne matki, wspiera się zwierzęta. Nauczyliśmy się, że tych ludzi nie pyta się o zdanie i o to, jak pomóc człowiekowi, który już w sobie nie wierzy.

Reasumując, należy podkreślić, że problem bezdomności w Polsce, naszej Gminie staje się coraz poważniejszy i dotyka więcej ludzi. Jest to jeden ze skutków bezrobocia i ubożenia w ślad za tym części społeczeństwa. Trzeba pamiętać, że bezdomnymi stają się ludzie z różnych warstw, w różnym wieku i o różnym poziomie wykształcenia. Bezdomność jako zjawisko społeczne wiąże się najwyraźniej z brakiem domu, pracy i środków do życia. Natomiast, jako fenomen osobowościowy znajduje swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w sferze emocji i uczuć.

Cechą charakterystyczną naszych czasów jest konieczność wzrastania opieki nad ludźmi potrzebującymi pomocy i traktowanie tych zadań jako zadań społecznych zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i instytucjonalnym.

Problem bezdomności wymaga rozwiązań systemowych. Jedynie takie podejście daje szansę na jego właściwe rozwiązanie, a wielu bezdomnym może pomóc w odnalezieniu stałego dachu na głowę. Wszyscy bezdomni potrzebują pomocy- nie tylko materialnej, ale również wsparcia moralnego i spokoju psychicznego, a **także daru ludzkiego serca.**

Niewątpliwie, wspólnym dążeniem władz naszego miasta i Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu są działania wspierające osoby, które tego wymagają, w szczególności osoby bezdomne.

z up. BURMISTRZA
Dyrektor Miejskiego Ośrodka
Pomocy Społecznej w Jarosławiu
dr Agnieszka Kruba-Nieckarz

Opracowanie: Agnieszka Kruba-Nieckarz